

pridejo za te kraje v poštev predvsem učitelji družinski očetje in matere z otroki za te šole, radi šolanja. Poleg tega bo gledalo, da pridejo dobri organizacijski, kulturni delavci v organizacijske centre. Učiteljice, poročene z neučitelji ne smejo biti favorizirane na škodo starejših učiteljev in učiteljic.

Pri nameščanju novincev-začetnikov bo Udruženje zastopalo načelo, da se nameste najprej oni, ki so v težkih družinskih in socialnih razmerah ter so bili dobri dijaki.

Prosilcev s 35 leti službe organizacija pri namestitvah in premeštvah načeloma ne bo podpirala. Na nje morajo vse organizacijske edinece vplivati s svojimi sredstvi in sklepi, da vložijo prošnjo za upokojeve. Vsako odlaganje v tem pogledu se mora smatrati za škodljivo načelni zahtevi znižanja službene dobe za učiteljstvo in škodljivo za namestitve brezposelnih učiteljskih abiturientov.

Osebnosti ambiciozne posameznikov, ki bi bile na škodo upravičenejšim kolegom pri namestitvah, morajo vse organizacijske edinece med članstvom odločno zatirati.

8. V pogledu ocene dela izven šole, naj bodo merodajni le po šol. upraviteljih in nadzornikih službeno ugotovljeni podatki. Ti podatki naj se vnašajo v »Uslužbeni list« učiteljstva, kar naj se uredi s posebno odredbo v zmislu § 91/6 Uradniškega zakona. Načeloma naj se zahteva, da je upoštevati šolsko delo kot prvo in šele v drugi vrsti delo izven šole.

9. Šolski upravitelji z dovršenimi službenimi leti naj se avtomatično razrešijo upraviteljske dolžnosti. Upraviteljska mesta naj se oddajajo z razpisom, enako kakor učiteljska mesta. Brez dokazanih in disciplinskih ugotovljenih pregreškov naj se upravitelji ne izmenjujejo in razrešujejo.

10. Pri reševanju nadzorniškega vprašanja sodeluje Udruženje zgolj v načelnem pogledu. Izbiro nadzorniških oseb naj vrši prosvetna uprava po predlogu Glavnega prosvetnega sveta iz vrst učiteljev praktikov narodnih šol.

Nadzornik naj se izbira na podlagi kandidatne liste izmed oseb, ki bodo teoretično in praktično verzirane v modernih stremiljenih šol in imajo tudi odredeno stališče ter razumevanje za usmerjeno in ustaljeno delo izven šole. Kot kriterij pri izbiri naj velja samo kvalifikacija po zakonu, službena in strokovna neoporečnost, korektnost in takt ter pravičnost in objektivnost.

Razpored nadzornikov naj se izvrši samo z ozirom na stvarne potrebe šole in prosvete. Brez pristanka prizadetih naj se ne postavljajo nadzorniki.

Postavljanje preglednikov, poleg stalnih nadzornikov, smatra Udruženje za kvarno šolstvu v moralnem in stvarnem oziru in škodljivo za avtoriteto države. Udruženje se mora načelno zavzemati za ureditev nadzorniškega položaja, pavšalov, potnin in doklad. Povsod je treba zahtevati, da se izpraznjena nadzorniška mesta takoj izpopolnijo in zasedejo.

Od nadzornikov zahteva Udruženje, da so preizkušeni prijatelji Udruženja, da se ne vmešavajo v organizacijske stvari, da ostanejo nevtralni in se ne opredeljujejo v primeru če nastane več skupin, še manj pa da vplivajo v priloge katerekoli skupine.

11. Načeloma deluje Udruženje na tem, da se sedanji sistem nameščanja in premeščanja izpremeni administrativnim putem in potem zakona. Njega stremiljenje je, da se namestitve in premeštvje vrše potem namestitvenih komisij, v katerih naj bodo tudi predstavniki učiteljstva.

V tem pogledu bo Udruženje zastopalo načelo, ki ga je zavzelo v svojem »Projektu za izpremembo postopka v pogledu stalnosti, nameščanja in premeščanja učiteljstva« predloženega prosvetnemu ministrstvu.

III.

DISCIPLINSKI POSTOPEK.

12. V disciplinske zadeve se Udruženje načeloma ne vmešava, posebno ne med potekom postopka. Čuvati hoče objektivni postopek in razsodbo disciplinskih zadev.

Načeloma prestante organizacija s posredovanjem v vseh primerih, v katerih se je pričelo redno disciplinsko postopanje. Udruženje ne vpliva na preiskavo izjemni zahtev: da se da prizadetemu vpogled v obtožbo in priliko zagovora; da opozarja oblastvo na eventualne krivice in zlorabe pri preiskavi; da se obramba (zagovori) prizadetih v polnem obsegu beležijo, ne zadržujejo in omalovažujejo; da se za zaslusnišče priče, ki jih navaja obtožbeni v svoj priloge.

13. V vsakem primeru zahteva Udruženje v svrhu zaštite osebno odgovornost predlagatelja in zadosten dokazni material v naprej ter brez tega ne izvršuje intervencij.

14. V primerih, kjer je bil kršen zakon ali odredba, Udruženje načeloma ne intervenira in ne brani krivcev.

15. Načeloma deluje Udruženje na to, da se vsi primeri, ki imajo za ozadje kako službeno pomanjkljivost prizadetega, službeno-disciplinsko preiščejo ter, da se prizadeti zaslusi in se mu priobči nedostatek.

Anonimne ovadbe naj se načeloma ne upoštevajo in naj se zavračajo.

16. Tožbe lajkov naj se upoštevajo le, ako so podpisane, pismeno predložene in ako ovaditelj prevzame polno odgovornost za posledice v primeru neresničnosti navedb. Enako naj se tudi pritožbe korporacij in društev upoštevajo le v tem primeru, ako so predložene kot sklep odbora, in prevzamejo zanje podpisani funkcionarji polno odgovornost.

Vsaka pritožba naj se priobči najprej prizadetemu ter se mu da polna možnost zagovora. Na to naj se službeno-disciplinsko obravnava. Pred zaključkom preiskave in priobčitve rezultata prizadetemu naj ne slede nikakoli ukrepi.

Načeloma naj se učiteljstvo ne premešča brez predhodne službeno-disciplinske ugotovitve nedostatkov.

17. Disciplinske kazni naj se izvršujejo postopoma, po stopnjah, predvidenih v zakonu. Dokler ni bil uradnik predhodno kaznovan z nižjo kaznijo, se ne sme izreči večja kazen, izveniši težjih pregreškov.

18. V vrhovnem disciplinskem senatu sodeluje Udruženje po svojem zastopniku, predvidenem na osnovi zakona. Ta zastopnik je sodnik in ne zagovornik učiteljstva. Temu zastopniku oddaja Udruženje zaščitni material, ki ga dobi potom podrejenih edinec, v svrhu pravilne in objektivne presoje primera.

19. Načeloma deluje Udruženje na to, da se sedanji učiteljski disciplinski postopek izpremeni potom zakona in uredbe po načelih, predvidenih za ostalo uradništvo po zakonu o drž. uradnikih. V tem pogledu bo Udruženje zastopalo stališče, ki ga je zavzelo s svojim projektom za izpremembo učiteljskega disciplinskega postopka, predloženim prosvetnemu ministrstvu.

IV.

VLOGE ČLANSTVA JUJ ZA INTERVENCIJE.

20. Vsak član JUJ se mora, ko se obrača do Udruženja, ravnati po »Pravilniku za postopek pri zaščiti članov JUJ«, odobrenem

na podlagi čl. 3. točke č) pravil JUJ ter mora upoštevati gornja načela organizacije, ki jih ta zastopa glede personalne prosvetne politike.

21. V svrhu vsestranskih in zanesljivih podatkov mora vsak član izpolniti od izvršnega odbora JUJ predpisani obrazec. Brez teh podatkov se njegova zahteva ne bo vzela v postopek. Obrazce za te podatke imajo vsa sreska društva in sekcije JUJ.

Ti obrazci služijo:

za pritožbe proti premestitvam; za prošnje v svrhu premestitve po gornjih načelih;

za druge upravičene želje članstva, ki spadajo načelno v področje Udruženja.

22. Nobena organizacijska edinica ne sme sprejeti vloge za intervencijo, če niso podatki potrjeni od nižje edinece in ni podano tudi mišljenje te edinece.

Nobena organizacijska edinica ne sme reševati predmetov na podlagi osebnih pism poslanih organizacijskim funkcionarjem in brez redne vloge. Privatna pisma se smejo priložiti le v podkrepitev rednim spisom.

23. V primerih, kjer bi članstvo samo kršilo gornja načela, naj organizacijske edinece v svojem delokrogu, z danimi sredstvi zatirajo škodljivo postopanje ter naj se poslužujejo sredstev in postopanja potom stanovskih častnih razsodišč.

Tretja knjiga SŠM za l. 1935.

M. Senkovič: Novodobno šolsko delo.

V tej knjigi, ki bo kmalu dotiskana, se objavljajo v jasni besedi ter pregnantni obliki idejne smernice za izdelavo in izvajanje učnih načrtov za osnovno in višjo narodno šolo. Avtor se zaveda, da njegove smernice ne vsebujejo prav za prav nič novega. Njegovo delo hoče biti le skromen poizkus, strniti v zaokroženo, pregledno celoto vse to, kar je učiteljstvo, ki koraka z duhom časa, v zadnjih letih na področju vzgoje in pouka spoznalo kot pravilno in ljubo in kar se že danes izvaja povsod tam, kjer se šolsko delo vrši v novem duhu.

Smernice vsebujejo predvsem načela za izdelavo učnih načrtov. Kdor jih pazljivo prebere, bo kmalu naletel na stavke, ki gredo navidezno preko tega ozkega okvira. Zasedil bo namreč napotke in migljaje, ki se nanašajo ne samo na učni postopek, ampak tudi na vzgojno in učna vprašanja splošne prirode, ki bi utegnili marsikdo misliti o njih, da nimajo z izdelavo učnih načrtov prav za prav nič skupnega. To naziranje bi pač ne bilo upravičeno. Učni načrti ne smejo biti zgolj zbirka snovi, ki naj se obravnavajo; temveč morajo tudi označiti smer, v kateri se šolsko delo vrši. Pa tudi če bi hotel pojem tesno tolmačiti, ne smemo prezreti, da na izbor in razporeditev učnih snovi bistveno vpliva celotno pojmovanje o vzgoji in pouku in da nanju zlasti še vplivajo splošna načela o smotru in načinu pouka. Ako se da iz smernic tako celotno pojmovanje razbrati in če one upoštevajo učni postopek v splošnem in v posameznih predmetih, ostanejo s tem vsekakor v okviru svoje naloge. Ali ta naloga sama je pač obsežnejša, nego bi se to marsikomu na prvi pogled dozdevalo. Izdelava učnih načrtov pomeni prav za prav določbo o tem, kako se naj izoblikuje vse notranje šolsko življenje, in zato so nam potrebne jasne smernice, ki naj bodo nekak načrt za notranjo ureditev narodne šole, ki ne določa in ne omejuje samo učne vsebine, ampak ki daje tudi za učni način ne sicer predpisov, vendar pa migljaje in pobude.

Za delitev smernic na dvojce: za osnovno in za višjo narodno šolo ni notranjega razloga, najmanj pa to pomeni, da naj bi na zunaj osnovna šola v bodoče zavzemala kak poseben položaj v okviru narodne šole ali da bi bila celo kaka samostojna vrsta poleg višje narodne šole. Iz tega sledi, da v učnem načrtu narodne šole ne sme morda nastati

kak prelom na tistem mestu, kjer se osnovna šola končuje.

Ako se vprašamo, katero je najvišje načelo smernic, lahko na to odgovorimo z dvema besedama: svoboda in mnogoličnost. Bili so časi, ko so mislili, da se dajo izdelati učni načrti, po katerih se lahko dela v vsaki pokrajini in v vsakem poljubnem kraju. Takih »normalnih« učnih načrtov, razen uradnih, ki jih kot okvir izda najvišja šolska oblast v državi, smernice ne priznavajo. Šole vsakega kraja si morajo izdelati svoj načrt, ki se najtesneje naslanja na obstoječe razmere v kraju.

Vsi učni načrti morajo biti velikopotezni in ne smejo učitelja vezati na ta način, da mu krmo tako rekoč za vsak teden ali celo za vsako uro vnaprej prežvekujejo. Učitelj mora biti pri svojem delu svoboden in se sme ravnati po dancem položaju, ako naj bo njegovo delo plodno. Ta svoboda pa ne pomeni breznačrtnosti dela. Nujno je temveč potrebno, da si učitelj poleg splošnega načrta, ki je glede postavljenih smotrov zanj obvezen, sam izdela za svoje šolsko delo poseben načrt, ki učno snov podrobno razčlenja, in da za vsako tako delovno enoto določi tudi čas, ki ji ga lahko odmeri. Ali ta načrt mora biti po prirodi stvari same le neobvezen in se bo moral trajno izpreminjati.

Kot smoter pouka se v smernicah za osnovno šolo zahteva, da naj osnovna šola na eni strani vzbuja in krepi vse duševne in telesne sile otrok, na drugi pa naj otroke opremi z znanjem in veščinami, ki so za vsako vrsto nadaljnje izobrazbe neobhodno potrebne. To ni nič novega. Obe zahtevi ustrezata marveč že od nekdaj priporočenemu enakomernemu upoštevanju »formalne« in »materijalne« izobrazbe učnega smotra. Lahko pa z mrimo vestjo ugotovimo, da se je enakomerno upoštevanje do sedaj sicer splošno zahtevalo, dejanski pa se je prebogost na škodo razvoja sil zanemarjalo. Še vedno se je pridobljeno znanje samo na sebi smatralo kot zadosten uspeh šolskega dela in nihče ni mnogo povpraševal po tem, na kateri način se je prav za prav to znanje pridobilo in ali je bilo to prisvajanje znanja trdi v kaki zvezi z razvojem pa s stopnjevanjem sil. S tem hočejo smernice brezpogojno prelomiti ter polagajo težišče na pridobivanje, ne na posest znanja, ne da bi morebiti to posest omalovaževale. To izvira iz zahteve, da

je za izbor snovi v prvi vrsti odločilna duševna zrelost in potreba po duševni rasti otrok, četudi se hkrati zahteva, da se naj v drugi vrsti upošteva pomen učnih snovi tudi za življenje, kolikor namreč take snovi ustrezajo načelu otroškosti. To velja tudi za višjo narodno šolo, le da je treba tukaj še v večji meri upoštevati načelo življenjske bližine in potrebe vsakdanjega življenja.

S posebnim poudarkom kažejo smernice za višjo narodno šolo na opozorilo, ki prav tako velja za osnovno šolo: da šola vedno smatraj tudi pospeševanje celotnega otroškega razvoja glede na čustveno življenje in hotenje za svojo bistveno nalogo. V narodni šoli ni mesta za pouk, ki bi se obračal samo do spomina in razuma, srce pa puščal hladno in prazno.

Smernice hočejo torej, da se izmera, izbor in razporedba snovi vrši po geslu »Ravnaj se po otroku!« in sicer za vso narodno šolo, le da zastopajo stališče, da pri tem ne sme odločati otroška samovolja, ampak otroška zmogljivost.

Da ne gre v prvi vrsti za snovne učne rezultate in ne za učenje, ampak predvsem za pot, po kateri se znanje in spretnosti pridobivajo, sledi nedvomno iz smernic za osnovno šolo, ki pravijo: Za ves pouk v osnovni šoli veljajo načela, da se znanje in veščine ne pridobivajo samo zunanje, temveč da otroci po možnosti vse, česar se uče, notranje doživljajo ter si samotvorno pridobivajo. Zato pa je potrebno, da se vse šolsko delo po načelu domorodnosti vrši na tleh domačije. Kjer se dela tako, tam bo kmalu sam od sebe izginil zgolj knjižni in verbalni pouk in se bo tudi najlažje doseglo, da bo vse s čimer se učitelj in otroci v šoli ukvarjajo, postalo njihov doživljaj.

V smernicah za višjo narodno šolo se z vsem poudarkom zahteva lastna delavnost glede na prosto duševno delo — opazovanje, poizkus, sklepanje, izsledovanje, samostojno branje — in prav tako tudi glede na ročno udejstvovanje i za starejše učence.

Kot novost uvajajo smernice za šolsko delo v osnovnih razredih strnjene pouk, priporočajo pa tudi, da posamezni učitelji, ki to žele in ki s svojim dosedanjim delom jamčijo za doseg učnega smotra, nadaljujejo s strnjanim poukom i v višji narodni šoli. Notranji razlog za uvedbo strnjene pouka je v tem, da je ta način pouka otroški naravi, zlasti pa naravi šolskih novincev najprikladnejši. V višji narodni šoli nam je treba najprej poizkusov s prostim in vezanim strnjanim poukom. Nikar pa nismo danes še tako daleč, da bi mogli z vseobčimi odredbami in predpisi v tako ali drugače pojmovanem strnjem pouku stopiti na plan. Kdaj se bo to lahko zgodilo, je odvisno od izkustev in rezultatov, ki si jih bomo pridobili s poizkusi na raznih šolah. V smernicah je dovolj prostora za take poizkuse, vendar bi bilo tako eksperimentiranje na celi fronti danes še preuranjeno. Je pa treba povsod skrbeti za poenotenje šolskega dela v posameznih predmetih in za vzpostavitev čim več in čim tesnejših zvez med njimi. Ko izide knjiga o teorijskih in praktičnih osnovah sodobne šole, ki se nam obeta, bo imelo tudi naše učiteljstvo priliko, da se poglobi v bistvo strnjene pouka, ki ga bo potem lahko na celi črti uveljavljalo in presajalo v prakso.

V posebnih pripombah razpravlja avtor v zgosteni obliki o pravem smislu delovnega pouka, o smislu in nalogi višje narodne šole in o vprašanju, kako organizirati šolski razred v smislu delovne pedagogike, zlasti tedaj, ako je kak razred prenapolnjen. Zaključuje pa svoja izvajanja z besedami, iz katerih se da sklepati, da se pisec v vprašanju obnove naše narodne šole nagiba k tisti struji, ki ima pred očmi evolucijo, a ne revolucijo, ki ruši to, kar obstaja in kar se je kot preizkušeno že do sedaj dobro obneslo.

Zeleti bi bilo, da naše učiteljstvo to knjigo bere, da se vse šole resno poglobijo v duha smernic in da se z njim okorišajo v praksi.

— en —

† Fran Merljak

1878.—1936.

Umril je — mož! Te besede našega planinskega slavyka veljajo tudi Tebi, dragi bratrim Frane! Oboževal si našega klicarja in vodnika na Gradišču nad svojimi rodinimi Renčami in recital si mi njegove stihe Soči na njegovem grobu pri Sv. Lovrencu v planinskem raju, koder sva šetala vojaka spomlad 1915. Saj sva takrat slutila naval »zemljelanih tujcev« na našo bistro hči planin, ki bo morala še izvršiti klicarjevo naročilo in prerokovanje se uresničiti... Tvoj vedri duh se razveseli z nami in povel bo nad Vipavsko in Soško dolino...

Sreski prosvetni referent Fran Merljak je 1898 nastopil svojo prvo učiteljsko službo tam v središču vinorodne Vipavske doline v cvetnem Dornbergu. Rojen v podkraških Renčah v prestolnici naših zidarjev se je šolal v Ljubljani, kjer je njegov skrbni oče hotel vzgojiti svojega ljubljence v nacionalnega učitelja. Iz ljubljanskega učiteljskega ga je peljalo domov gorko srce, ker je že takrat znal ljubiti dom in rod svojih očetov ter besedo in pesem svoje vzorne matere Kraševke iz Doberdoba. Še danes se pohvalijo ponosni Dornberžani, da je bilo v njih farni cerkvi Sv. Danijela takrat najbolj ubrano petje in orgljanje, ko je mladi učitelj Renčan tipkal po njih orglah.

Iz Dornberga je šel k bistri Soči v Plave, ne daleč od sončne Gorice, a se že po dveh letih vrnil zopet k svoji Vipavi v Batuje — Selo v ajdovskem okraju. Tu je gradil prosvetno delo z gospodarskimi dobrinami do svetovne vojne. Bil je poleg vseh drugih vrlin narodnega učitelja izboren zadrugar in je

spretno vodil mlekarstvo v Črničah, ki je tamkajšnjemu podčevanskemu kmetu zboljšala gospodarske razmere in spravila govedorejo na višek blagostanja.

Mobilizacija je l. 1914. vzela batujski šoli vzornega učitelja, črniški občini izbornega zadržarja in srečni družinici najskrbnejšega očeta. Naš Merljak je šel na vojsko k železniški straži v Kanal in od tod so ga poslali s prvimi zvezdami kot računskega podčastnika k planinskemu polku v Kobarid. Tu je bil ljubljence vseh svojih rojakov do vojne napovedi Italije. Umaknil se je vrh našega »belega« Krna in razmišljal preroško naročilo Gregorčičeve Soče, ki je tekla pod njegovim pogledom. V »Jutru« z dne 9. junija 1915 nam je še sam zelo lepo opisal to svoje slovo pod naslovom: »Na Binkoštno nedeljo 1915 v Kobaridu«. Spomini ob dvajsetletnici italijanske vojne napovedi. Kot dobra pobratima sva se učila spoznavati naš zavedni narod v Vipavski in Soški dolini, saj je vedno stopal za menoj v službeno razmerje v Dornbergu in 1902 v Batuljah a prvo vojno leto 1914/15 sva večkrat razmišljala na sprehodih ob Soči usodo naše rodne zemlje in nikdar nisva slutila niti od daleč, da jo zadene gorje današnje usode.

S Krna je šel s puško na Doberdob v rodni kraj svoje blagopokojne matere in od tod v častniško šolo in ko je napravil vojaške izpite, je bil kot nadporočnik pridelen vojnemu gubernatorju v Cetinje. Ta ga je 1916 poslal v Peč v rodovito Metohijo, kjer je bil v funkciji okrožnega prosvetnega referenta do konca vojne 1918. Tu se je najbrže nalezal malarije ter pričel bolj in bolj bolehati na nadihi, prehladih itd. Prideljen je bil prosvetnemu oddelku za Slovenijo v Ljubljani. Že 1920 je prevzel upravnništvo, zaščito,

pouk, vzgojo in oskrbo slepcev v Kočevju in 1923 je že bil imenovan predstojnikom uprave taborišča vojnih beguncev in emigrantov v Strnišču pri Ptuj. Povsod je bil mož na mestu, ki je znal vršiti svoje posle v popolno zadovoljstvo svojih predstojnikov in vseh onih, ki so bili podrejeni njegovemu delokrogu.

Ko so bila slična taborišča ukinjena, se je vrnil 1924 k prosvetnemu oddelku v Ljubljano in bil je imenovan sreskim prosvetnim referentom v Logatcu. Dodelili so ga kot prosvetnega referenta za dravsko banovino v prosvetno ministrstvo v Beogradu, kjer je pa v l. 1933. resno obolel. Iskal je zdravja po mnogih letoviščih v Sloveniji in ob Jadranskem morju po Dalmaciji, tudi v Trstu, a vsa njegova prizadevanja so bila zaman. Dotrpel je 15. februarja t. l. in zatisnile so se njegove trudne oči. Vse rodni izreke njegovi žalostni rojaki iskreno sožalje, a v tej bridki boleti naj jo krepi zavest, da je bil naš blagopokojni Fran Merljak vzor — moža, soproga, očeta in učitelja svojemu narodu. Spomin njegov ostane svetel v srcih vseh njegovih pobratimov, tovarištev, prijateljev in znancev, ki plakamo za njim ob njegovem odprtem grobu.

Pobratime! Kaj naj Ti še povem v slovo ob odkriti gomili v svobodni Jugoslaviji? Boril si se za svobodo zlato z rma svetlim mečem ob bistri Soči in njeni hčerki Vipavi, v plodoviti Metohiji, po vsej Sloveniji in v kraljevskem Beogradu. Boril si se tudi s puško na rami od materinega Doberdoba do našega Krna v planinskem raju. Povsod si bil mož na mestu ter zapisana bodi resnica našega preroka Tebi in našim dragim — tam doma:

»Peplni dan ni dan več Tvoj,
Tvoj je — vstajenja dan!«

L. U.